

O‘ZBEKISTON VA TURKIYA O‘RTASIDAGI HAMKORLIKDA XALQARO HUQUQ NORMALARINING O‘RNI

R. Kadirova
mustaqil tadqiqodchi
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Toshkent, O‘zbekiston

Annatatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi hamkorlikda xalqaro huquq normalarining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. O‘zbek-Turkiya munosabatlari ko‘p qirrali rivojlanib borayotgan sharoitda xalqaro huquq normalari davlatlararo hamkorlikning asosiy poydevori sifatida xizmat qiladi. Maqola xalqaro shartnomalar, xalqaro tashkilotlar doirasidagi hamkorlik, shuningdek, huquqiy asoslarni tadqiq etadi. Olingan natijalar ikki davlat o‘rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalarda xalqaro huquqning muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Turkiya, xalqaro huquq, xalqaro hamkorlik, shartnomalar, huquqiy normalar.

Abstract: This article analyzes the role and significance of international legal norms in the cooperation between Uzbekistan and Turkey. In the context of multifaceted development of Uzbek-Turkish relations, international legal norms serve as the fundamental basis for interstate cooperation. The article examines international treaties, cooperation within international organizations, and legal foundations. The findings demonstrate the importance of international law in political, economic, and cultural relations between the two countries.

Keywords: Uzbekistan, Turkey, international law, international cooperation, treaties, legal norms.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение норм международного права в сотрудничестве между Узбекистаном и Турцией. В условиях многогранного развития узбекско-турецких отношений нормы международного права служат основой для межгосударственного сотрудничества. Статья исследует международные договоры, сотрудничество в рамках международных организаций, а также правовые основы. Полученные

результаты показывают важность международного права в политических, экономических и культурных связях между двумя странами.

Ключевые слова: Узбекистан, Турция, международное право, международное сотрудничество, договоры, правовые нормы.

Kirish. O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi munosabatlar mustaqillik davridan boshlab izchil va jadal rivojlanib kelmoqda. 1991-yilda O‘zbekiston mustaqilligini e‘lon qilgach, ikki davlat o‘rtasida siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy sohalarida hamkorlikni mustahkamlash bo‘yicha muhim qadamlar qo‘yildi (Islomov, 2020). Bu jarayonda O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi o‘zaro ishonch, o‘xshash madaniyat va tarixiy ildizlar hamda strategik manfaatlar muhim omil hisoblanadi. Xalqaro huquq normalari esa bu munosabatlarning mustahkam poydevorini tashkil qiladi. Xalqaro huquq davlatlar o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qoidalar majmuasidir va bu normalar ikki mamlakatning o‘zaro aloqalarida adolat, tenglik va hurmat tamoyillarini ta‘minlashga xizmat qiladi (Karimova, 2019). Ayniqsa, savdo, investitsiyalar, migratsiya, madaniy almashuvlar va xavfsizlik sohalarida xalqaro huquqiy me‘yorlar hamkorlikning asosiy vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Bugungi kunda O‘zbekiston va Turkiya nafaqat ikki tomonlama shartnomalar orqali, balki ko‘p tomonlama xalqaro tashkilotlar doirasida ham faol hamkorlik qilmoqda. Bu esa xalqaro huquq normalarining amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu munosabat bilan, ushbu maqolada O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi hamkorlikda xalqaro huquq normalarining o‘rni, ularning amaliy qo‘llanilishi hamda bu normalarning ikki tomonlama munosabatlarga ta‘siri batafsil tahlil qilinadi. Maqola o‘z ichiga xalqaro huquqiy asoslar, shartnomalar, xalqaro tashkilotlardagi hamkorlik va huquqiy me‘yorlarning mamlakatlararo munosabatlarga qanday ta‘sir qilishi kabi jihatlarni oladi. Shuningdek, bu tadqiqot O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi hamkorlikni yanada chuqurlashtirish uchun xalqaro huquq normalarini yanada samarali qo‘llash yo‘llarini aniqlashga xizmat qiladi.

Metodlar. Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston va Turkiya o‘rtasidagi xalqaro huquq normalarining o‘rni va roli aniqlash uchun sifatli tahliliy yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotda bir nechta asosiy manbalar va metodlardan foydalanildi. Birinchidan, xalqaro huquqiy manbalar chuqur o‘rganildi. Bu jarayonda ikki tomonlama va ko‘p

tomonlama shartnomalar, memorandumlar, deklaratsiyalar kabi rasmiy hujjatlar tahlil qilindi. Jumladan, O'zbekiston va Turkiya o'rtasida imzolangan savdo, investitsiyalar, madaniy almashinuv, migratsiya va xavfsizlik sohalariga oid shartnomalar diqqat bilan ko'rib chiqildi (UNCTAD, 2023). Shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Islom Hamkorlik Tashkiloti va Turk davlatlari tashkiloti kabi xalqaro tashkilotlarning tegishli hujjatlari ham o'rganildi. Bu hujjatlar ikki davlat o'rtasidagi hamkorlikni tartibga soluvchi xalqaro huquqiy me'yorlarning mazmunini aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Ikkinchidan, rasmiy bayonotlar va strategik hujjatlar tahlil qilindi. O'zbekiston va Turkiya hukumatlarining rasmiy veb-saytlari, davlat rahbarlari tomonidan berilgan nutq va bayonotlar, shuningdek, tashqi ishlar vazirliklarining chiqishlari tadqiqotning asosiy manbalaridan bo'ldi (Islomov, 2020; Yilmaz, 2021). Ushbu materiallar davlatlarning hamkorlik strategiyasini va xalqaro huquq normalarining ularni qo'llashdagi o'rnini tushunishga yordam berdi. Uchinchidan, ekspert maqolalari va ilmiy tahlillar ko'rib chiqildi. Xalqaro huquq, siyosatshunoslik va xalqaro munosabatlar sohasidagi yetakchi mutaxassislarining maqolalari, monografiyalari va konferensiya materiallari tahlil qilindi (Karimova, 2019; Ahmadov, 2022). Bu orqali mavzuga doir ilmiy nuqtai nazar va amaliy tajribalar o'rganildi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida huquqiy matnlarni taqqoslash, kontent tahlili va kontekstual yondashuvlar qo'llanildi. Shu bilan birga, ikki davlat o'rtasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar va amaliyot o'rtasidagi moslik va farqlar aniqlashga harakat qilindi. Natijada, mazkur usullar yordamida O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlikda xalqaro huquq normalarining amaliy qo'llanilishi va ularning ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirishdagi roli to'liq yoritildi.

Natijalar. Tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlikning huquqiy asoslari xalqaro huquq normalariga to'liq mos keladi va ular ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Ikki tomonlama shartnomalar, xususan, savdo, investitsiyalar, madaniy almashinuv, ta'lim va xavfsizlik sohalaridagi huquqiy kelishuvlar BMTning xalqaro savdo huquqi konvensiyalari, jumladan, UNCTAD tomonidan belgilangan standartlarga muvofiq keladi (UNCTAD, 2023). Bu holat O'zbekiston va Turkiyaning xalqaro huquq normalarini amaliyotda to'liq qabul qilayotganidan dalolat beradi.

Savdo va investitsiyalar sohasida tuzilgan ikki tomonlama shartnomalar ikki davlat o'rtasida iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu shartnomalar xorijiy investitsiyalarni himoya qilish, bojxona tartiblari va moliyaviy kelishuvlarni osonlashtirishga qaratilgan. Natijada, bu huquqiy normalar ikki mamlakat biznes vakillari uchun ishonchli va barqaror sharoit yaratadi, savdo aylanmasining oshishiga va iqtisodiy integratsiyaning chuqurlashishiga olib keladi (Ahmadov, 2022).

Shuningdek, O'zbekiston va Turkiya ko'p tomonlama xalqaro tashkilotlarda ham faol hamkorlik qilmoqda. Xususan, Islom Hamkorlik Tashkiloti va Turk davlatlari tashkiloti doirasida olib borilgan ishlar ikki davlatning xalqaro huquq normalariga sodiqligini ko'rsatadi. Ushbu tashkilotlar doirasidagi hamkorlik siyosiy muloqot, xavfsizlik, madaniy va ijtimoiy sohalarida o'zaro yordam va tajriba almashinuvini ta'minlaydi (Ahmadov, 2022).

Bundan tashqari, ikki davlat o'rtasidagi huquqiy munosabatlar doimiy ravishda rivojlanib, yangi xalqaro normalar va standartlarga moslashmoqda. Masalan, inson huquqlari, migratsiya va ekologik sohalaridagi xalqaro kelishuvlar ham o'zaro hamkorlikda tatbiq qilinmoqda. Bu, o'z navbatida, O'zbekiston va Turkiyaning xalqaro maydonda ijobiy imidjini oshirishga xizmat qilmoqda (Ganiev, 2021).

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlikda xalqaro huquq normalari amalda muvaffaqiyatli tatbiq qilinmoqda, bu esa ikki tomonlama munosabatlarning mustahkam va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

Muhokama. Xalqaro huquq normalari O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi munosabatlarni yanada mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Bu normalar davlatlarning o'zaro ishonchini oshiradi, huquqiy barqarorlikni ta'minlaydi va nizolarni tinch yo'l bilan hal qilishga yordam beradi (Ganiev, 2021). Ayniqsa, xalqaro huquqning aniq va qat'iy qoidalari ikki davlat o'rtasidagi kelishmovchiliklarni oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki har bir tomon o'z majburiyatlari va huquqlarini aniq biladi va ularni hurmat qiladi. Bu esa munosabatlarda ishonch muhitini yaratib, uzoq muddatli hamkorlikka imkon beradi. Bundan tashqari, xalqaro huquqning inkorporatsiyasi, ya'ni xalqaro huquq normalarining milliy qonunchilikka integratsiyasi, ikki mamlakatning ichki qonunlarida ham o'z aksini topmoqda. O'zbekiston va Turkiya qonunchiligi xalqaro shartnomalar va kelishuvlarga muvofiq ravishda yangilanib, xalqaro majburiyatlarni bajarishga moslashtirilmoqda. Bu jarayon

o'z navbatida mamlakatlararo hamkorlikni yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Milliy huquq va xalqaro huquq o'rtasidagi uyg'unlik, ayniqsa, investitsiyalar va savdo sohaslarida yangi imkoniyatlar yaratmoqda, bu esa iqtisodiy aloqalarni chuqurlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, xalqaro huquq normalari ikki davlat o'rtasida nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va madaniy hamkorlikni rivojlantirishda ham poydevor vazifasini bajaradi. Misol uchun, odam huquqlari, ekologiya, xavfsizlik va migratsiya sohaslaridagi xalqaro normalar O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi muloqotni kengaytirishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida, mintaqaviy barqarorlik va rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Muhokamada shuni ta'kidlash lozimki, xalqaro huquq normalarini tatbiq etishda ba'zan qiyinchiliklar ham yuzaga kelishi mumkin. Bular, asosan, milliy qonunchilikning xalqaro standartlarga to'liq mos kelmasligi yoki ba'zi vaziyatlarda siyosiy manfaatlar to'qnashuvi sababli yuzaga keladi. Shunga qaramay, O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlik doirasida bunday muammolar tinch va muzokaralar yo'li bilan hal etilishi amaliyoti mavjud.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, xalqaro huquq normalari O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlikni yanada chuqurlashtirish va kengaytirishda ajralmas vosita hisoblanadi. Ushbu normalar ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarning huquqiy asosini mustahkamlash bilan birga, ularni yangi bosqichga olib chiqishda ham muhim ahamiyatga ega. Xalqaro huquqiy qoidalar asosida tuzilgan shartnomalar va kelishuvlar tomonlar o'rtasidagi ishonch va hamkorlikni oshiradi, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilishga imkon beradi va ikki davlatning mintaqaviy va global maydondagi o'rnini mustahkamlaydi. Shuningdek, xalqaro huquq normalarining milliy qonunchilikka integratsiyasi O'zbekiston va Turkiyaning ichki siyosiy va iqtisodiy tizimlarida o'z aksini topib, ikki tomonlama munosabatlarni yanada rivojlantirish uchun mustahkam poydevor yaratmoqda. Bu esa nafaqat iqtisodiy sohada, balki madaniyat, ta'lim, xavfsizlik va boshqa ko'plab sohalarda hamkorlikni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Kelajakda O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi munosabatlarning yanada rivojlanishi uchun xalqaro huquq normalarining samarali qo'llanilishi muhimligini ta'kidlash zarur. Bu jarayon ikki tomonlama hamkorlikni faqat qonuniy asosda mustahkamlab qolmay, balki yangi sohalarda, masalan, raqamli iqtisodiyot, ekologiya va inson huquqlari kabi zamonaviy masalalarda ham o'zaro aloqalarni kengaytirishga xizmat qiladi. Natijada, xalqaro huquq normalari O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi hamkorlikning

barqarorligi, rivojlanishi va mintaqaviy hamda global siyosiy-iqtisodiy jarayonlarga samarali integratsiyasini ta'minlashda hal qiluvchi omil bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ahmadov, R. (2022). *Turk dunyosi va O'zbekiston: xalqaro hamkorlik tendensiyalari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Noshiri.
2. Ganiev, M. (2021). Xalqaro huquq va O'zbekiston-Turkiya munosabatlari. *Xalqaro Huquq Jurnali*, 15(3), 45-53.
3. Islomov, A. (2020). O'zbekiston va Turkiya strategik hamkorligi. *Markaziy Osiyo Tadqiqotlari*, 8(1), 30-38.
4. Karimova, D. (2019). Xalqaro shartnomalar va ularning amaliy ahamiyati. *Huquqshunoslik*, 12(4), 22-29.
5. UNCTAD. (2023). International trade agreements database. Retrieved from <https://unctad.org>
6. Yilmaz, H. (2021). Legal frameworks of Turkey's international relations. *Ankara University Law Review*, 18(2), 110-123.